

PATRIK SVENSSON

Ankeriaan

TESTAMENTTI

POJASTA, ISÄSTÄ JA MAAILMAN
ARVOITUKSELLISIMMASTA KALASTA

TAMMI

Patrik Svensson

ANKERIAAN
TESTAMENTTI

POJASTA, ISÄSTÄ JA MAAILMAN
ARVOITUKSELLISIMMASTA KALASTA

Suomentanut Maija Kaubanen

TAMMI

HELSINKI

Ruotsinkielinen alkuteos:

Ålevangeliet. Berättelsen om världens mest gåtfulla fisk

Copyright © Patrik Svensson 2019

First published by Albert Bonniers Förlag, Stockholm, Sweden

Published in the Finnish language by arrangement with Bonnier Rights,
Stockholm, Sweden

Vinjettikuva: Lars Sjööblom

Suomenkielinen laitos © Maija Kauhanen ja Tammi 2020

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-04-1067-4

Painettu EU:ssa

*Later in the same fields
He stood at night when eels
Moved through the grass like hatched fears*

SEAMUS HEANEY

Sisällys

Ankerias	9
Joen rannalla	15
Aristoteles ja ankerias, joka syntyy mudasta	22
Kun katsoo ankeriasta silmiin	39
Sigmund Freud ja Triesten ankeriaat	45
Salaa kalassa	61
Tanskalainen, joka löysi ankeriaan kutupaikan	66
Vastavirtaan	86
Ihmiset, jotka kalastavat ankeriaita	92
Miten ankeriasta narrataan	107
Karmiva ankerias	112
Eläinten tappamisesta	134
Elämä pinnan alla	143
Rysän virittäminen	174
Pitkä matka kotiin	184
Uskallus olla hullu	209
Menetämme ankeriaan	220
Sargassomeressä	249

Ankerias

Ankeriaan syntymä tapahtuu näin: se syntyy siinä osassa luoteista Atlanttia, jota nimitetään Sargassomereksi, paikassa, joka on kaikin tavoin otollinen juuri ankeriaan tulolle maailmaan. Sargassomeri nimittäin on ennemminkin meri meressä kuin selkeästi määrittyvä vesialue. Ei ole helppo sanoa, mistä se alkaa ja mihin se päättyy – siitä eivät tavallisen maailman mittaajat ota selvää. Se sijaitsee hiukan Kuubasta ja Bahamalta koilliseen, hiukan Pohjois-Amerikan rannikolta itään, mutta samalla se on paikka, joka vaihtaa paikkaa. Sargassomeri on vähän niin kuin uni: on vaikea osoittaa tarkkaa hetkeä, jolloin siirtyy siihen tai siitä pois, mutta kun on ollut siellä, sen kyllä tietää.

Häilyvyys johtuu siitä, että Sargassomeri on meri, jota maa ei rajaa miltään laidalta, vaan sen rajoina toimivat ainoastaan neljä mahtavaa merivirtaa. Lännessä Golfvirta, elämän tuoja, pohjoisessa sen sivuhaara nimeltä Pohjois-Atlantin merivirta, idässä Kanarianvirta ja etelässä Pohjois-Atlantin päiväntasaajavirta. Viiden miljoonan neliökilometrin kokoinen Sargassomeri liikkuu virtojen muodostaman suljetun kehän keskellä kuin lämmin, hidas pyörre. Se, mikä sinne päätyy, ei ihan helposti pääse pois.

Vesi on syvänsinistä ja kirkasta, yltää paikoitellen jopa seitsemääntuhanteen metriin, ja sen pinnalla kelluu niljaista ruskolevää jättikokoisina lauttoina. Levälajeja kutsutaan nimellä *Sargassum* tai sargassolevät, ja niiltä meri on saanut nimensä. Jopa tuhansia metrejä pitkät, paksusta levävyyhdistä muodostuvat matot peittävät vedenpintaa ja tarjoavat elämän ja suojan lukemattomille otuksille: pienille selkärangattomille, kaloille ja maneeeteille, kilpikonnille, katkaravuille ja muille ravuille. Syvemmällä meren uumenissa kukoistavat toisenlaiset levät ja vesikasvit. Pilkkopimeässä kuhiseva elämä, kuin yöllinen metsä.

Täällä euroopanankerias, *Anguilla anguilla*, syntyy. Täällä sukukypsät ankeriaat kutevat keväällä, tänne ne laskevat mätinsä ja täällä hedelmöittävät sen. Täällä, sanakan pimeyden suojissa, saa alkunsa pieni toukkamainen otus, jolla on nolon pieni pää ja heikosti kehittyneet silmät. Sitä kutsutaan leptocephalus-toukaksi, ja sen vartalo on kuin pajunlehti, litteä ja enimmäkseen läpikuultava, vain muutaman millimetrin mittainen. Tämä on ankeriaan ensimmäinen vaihe.

Läpikuultava pajunlehti aloittaa heti matkansa. Se kulkeutuu Golfvirran mukana tuhansia kilometrejä Atlantin poikki kohti Euroopan rannikkoja. Matka voi kestää peräti kolme vuotta, ja sen varrella toukka kasvaa hitaasti, millimetri millimetritä, kuin vähitellen paisuva rakkula, ja kun se kaiken tuon ajan kuluttua saavuttaa Euroopan rannikot, se kokee ensimmäisen muodonmuutoksensa ja siitä tulee lasiankerias. Tämä on ankeriaan toinen vaihe.

Pajunlehtimäisen aiemman olomuotonsa tavoin lasiankeriaat ovat lähes läpinäkyviä otuksia, kuuden tai

seitsemän sentin mittaisia, laihoja ja luikertelevia, kalvakoita niin kuin sen enempää väri kuin syntikään ei olisi vielä löytänyt niiden ruumiiseen. Kuten meribiologi ja kirjailija Rachel Carson kirjoitti, ne näyttävät ”ohuilla lasipuikoilta, sormeja lyhyemmiltä”. Ne ovat hauraita ja suojattoman oloisia ja muun muassa baskien suurta herkkua.

Kun lasiankeriaat saapuvat Euroopan rannikoille, useimmat nousevat vesistöihin ja sopeutuvat melkein saman tien elämään makeassa vedessä. Tässä vaiheessa ankerias kokee taas uuden muodonmuutoksen, ja siitä tulee kelta-ankerias. Vartalo kasvaa käärmemäiseksi ja lihaksikkaaksi. Silmät ovat pienet, ja niissä erottuu selvästi tumma keskus. Leuoista tulee leveät ja voimakkaat. Kidusaukot ovat pienet ja melkein näkymättömät. Kapeat, pehmeät evät jatkuvat koko ylä- ja alapuolen pituudelta. Nahka pigmentoituu eli saa ruskean, keltaisen ja harmaan sävyisen värityksen ja peittyä suomuihin, jotka ovat niin pieniä ja pehmeitä, ettei niitä voi nähdä eikä liioin tuntea – kuin kuvitteelliseen haarniskaan. Siinä missä lasiankerias oli herkkä ja hauras, kelta-ankerias on vahva ja sitkeä. Tämä on ankeriaan kolmas vaihe.

Kelta-ankerias vaeltaa jokiin, virtoihin ja puroihin ja pystyy liikkumaan niin matalimmissa ja niukkimmissa vesistöissä kuin vuolaimmissa virroissakin. Se pystyy uimaan halki sameiden järvien ja tyynten jokien, läpi kuohuvien koskien ja lämpimien pikku lampien. Tarpeen tullen se pystyy etenemään soita ja ojia pitkin. Se ei anna ulkoisten olosuhteiden estää itseään, ja kun kaikki muut oljenkorret on käytetty, se voi vaeltaa jopa maata pitkin,

luikerrella eteenpäin kosteassa vesakossa ja heinikossa tuntikausia päästäkseen uusille vesille. Siinä mielessä ankerias on kala, joka rikkoo koko kalan määritelmää. Ehkä se ei edes tiedä olevansa kala.

Se kykenee vaeltamaan tuhansia kilometrejä väsymättä ja kaikenlaisissa olosuhteissa, kunnes yhtäkkiä se päättää, että on tullut kotiin. Se ei vaadi kodiltaan kummia, sen asuinsija on ennemminkin paikka, johon mukaudutaan, jota siedetään ja johon tutustutaan – joki tai järvi, jossa on mutainen pohja, mielellään kiviä ja onkaloita joihin mennä piiloon, riittävästi ruokaa – mutta kun se on kotinsa löytänyt, se pysyy siellä vuosi toisensa perään eikä yleensä lähde muutamaa sataa metriä kauemmaksi. Jos ulkoiset tekijät sattuvat siirtämään sen muualle, se palaa valitsemaansa asuinpaikkaan kiireimmän kaupalla. Ankeriaat, jotka on pyydystetty tutkimuksissa, varustettu radiolähettimillä ja päästetty luontoon monen kilometrin päässä kiinniottopaikaltaan, ovat parissa viikossa palanneet tismalleen sinne, mistä ne alun perin vietiin. Kukaan ei tiedä kunnolla, miten ne löytävät tien.

Kelta-ankerias on erakko. Se viettää aktiivisen elämänsä yleensä yksin ja antaa vuodenaikojen määrittää tekemisiään. Mutta jos on kylmä, se voi maata pitkiä aikoja pohjamudassa hievahtamatta, täysin passiivisena, ja silloin se kietoutuu toisinaan yhteen muiden ankerioiden kanssa kuin huolettomasti solmitulle sykkyrälle.

Se saalistaa enimmäkseen öisin. Hämärän laskeutuessa se hakeutuu pohjakerrostumista ylös ja ryhtyy etsimään ravintoa, ja se syö mitä tahansa vain löytää. Matoja,

toukkia, sammakoita, etanoita, hyönteisiä, rapuja, kaloja – tilaisuuden tullen pieniä hiiriä ja linnunpoikasiakin. Se on myös haaskaeläin.

Niin ankerias elää pääosan elämästään kellanruskeassa hahmossaan, vuoroin aktiivisena ja passiivisena. Vailla muuta päämäärää kuin ruoan ja suojan löytäminen joka päivä. Ikään kuin elämä olisi ensisijaisesti odotusta, ikään kuin elämän tarkoitus sijoittuisi välitiloihin, jollei sitten hahmottomaan tulevaisuuteen, jota ei voi jouduttaa muuten kuin kärsivällisyydellä.

Ja se elämä on pitkä. Mikäli ankerias onnistuu välttymään sairauksilta ja onnettomuuksilta, se voi elää jopa viisikymmentä vuotta yhdessä ja samassa paikassa. Ruotsissa tiedetään ankeriaita, jotka ovat todistetusti eläneet vankeudessa yli kahdeksankymmentävuotiaiksi. Kun ankeriaalta evätään sen tulevaisuudessa häämöttävä olemassaolon päämäärä, lisääntyminen, se näyttää voivan elää melkein kuinka vanhaksi hyvänsä. Niin kuin se olisi valmis odottamaan ikuisesti.

Mutta jossain vaiheessa elämäänsä, tavallisesti joskus viidentoista ja kolmenkymmenen vuoden välillä, luonnossa elävä ankerias päättää lisääntyä. Sitä emme voi tietää, miten tämä päätös syntyy, mutta kun se on tehty, ankeriaan odottava olotila äkisti päättyy ja sen elämä saa aivan uuden luonteen. Se lähtee vaeltamaan merelle ja kokee samalla viimeisen muodonmuutoksensa. Sen ulkoasun samea ja epämääräinen kellanruskeus katoaa, sävyt terävöityvät ja kirkastuvat, selkä tummuu mustaksi, kyljet muuttuvat hopeisiksi ja niihin piirtyvät selvät viivat, ikään kuin äkillinen määrätietoisuus löisi leimansa

kalan koko olemukseen. Kelta-ankeriaasta tulee hopea-ankerias. Tämä on ankeriaan neljäs vaihe.

Kun syksy saapuu tuoden suojaavan pimeyden mukanaan, hopea-ankerias vaeltaa Atlantille ja edelleen Sargassomerelle saakka. Kun tietoisesta päätöksestä sen vartalo sopeutuu täydellisesti matkan vaatimuksiin. Vastanyt kehittyvät ankeriaan lisääntymiselimet, sen evät pitelevät ja voimistuvat, jotta se pystyy uimaan nopeammin, silmät suurenevat ja saavat sinisen värin, jotta se näkee meren tummissa syvyyksissä paremmin, ruoansulatus lakkaa kokonaan toimimasta, mahalaukku hajoaa ja kaikki energia otetaan rasvavarannoista, ja ruumis täyttyy mädistä tai maidista. Mikään ankeriaan hahmossa ei saa nyt häiritä tavoitteen toteutumista.

Se ui jopa viisikymmentä kilometriä päivässä, joskus tuhannenkin metrin syvyydessä merenpinnasta, ja ihminen tietää sen matkasta vieläkin hyvin vähän. Ehkä matka kestää puoli vuotta, tai ehkä ankerias jää sen varrella talvehtimaan. On huomattu, että hopea-ankerias voi elää vankeudessa neljäkin vuotta kokonaan syömättä.

Matka on pitkä ja rankka, ja eksistentiaalista määrätietoisuutta, joka sen suunnan osoittaa, on mahdoton selittää. Mutta kun ankerias viimein saapuu Sargassomerelle, se on vielä kerran löytänyt kotiin. Mätimunat hedelmöitetään pyörteilevien levälauttojen alla. Nyt ankerias on valmis, sen tarina on tullut päätökseensä, ja se kuolee.

Joen rannalla

Isäni opetti minut kalastamaan ankeriaita. Joesta, joka reunusti hänen lapsuudenkotiaan ympäröiviä peltoja. Ajoimme sinne elokuisessa iltahämärässä, käännyimme joen yli kulkevalta maantieltä vasempaan pienemmälle tielle, joka ei oikeastaan ollut enempää kuin kaksi traktorinrenkaiden uraa maassa, jyrkkää mäkeä alas ja sitten joenvartta pitkin. Vasemmalla puolella aukenivat viljapellot, kypsä vehnä joka viisti rahisten autoa, ja oikealla kohosi korkea, hiljaa kahiseva heinikko. Siellä heinien takana virtasi vesi, kuutisen metriä leveä, verkkaisesti virtaava joki, joka kiemurteli kasvillisuuden poikki kuin hopeinen ketju hiipuvassa päivänvalossa.

Ajoimme tietä pitkin hidasta vauhtia, ensin kosken kohdalta, jossa vesi kiirehti pelästyneesti kivien ympäri, sitten kieroon kasvaneen vanhan pajupuun ohi. Olin seitsemän vanha ja olin kulkenut samaa tietä monet kerrat ennenkin. Kun renkaanurat päättyivät ja edessämme kohosi seinämä läpitunkematonta kasvillisuutta, isä sammutti moottorin ja tuli pimeää ja aivan hiljaista, jos veden lempeää kohinaa ei otettu lukuun. Olimme molemmat sonnustautuneet kumisaappaisiin ja nahkeapintaisiin

sadehousuihin – minä keltaisiin ja isä oransseihin – ja otimme takakontista kaksi mustaa kalastuskampeilla täytettyä ämpäriä, taskulampun ja matopurkin ja lähdimme matkaan.

Joerannan heinikko oli märkää ja jäykkää ja yletti minua pään yläpuolelle. Isä kulki edellä ja tallasi heinikkoon polun, ja kasvillisuus kaartui ylleni holvin lailla, kun kävelin hänen perässään. Lepakot lentelivät joen yllä äännettöminä kuin mustat kirjoitusmerkit taivaalla.

Kun olimme edenneet ehkä neljäkymmentä metriä, isä pysähtyi ja katsoi ympärilleen. ”Tässä on varmaan hyvä”, hän sanoi.

Jyrkkä kurainen rinne laskeutui joelle. Jos astuisi väärään kohtaan, saattaisi kaatua kumoon ja kieriä päistikkaa veteen. Oli alkanut jo hämärtää.

Isä piteli heiniä loitolla kädellään ja asteli varovasti sivuttain alas, kääntyi sitten ja ojensi kätensä minulle. Tartuin siihen ja seurasin perässä noudattaen samaa harjaantunutta varovaisuutta. Veden äärellä tallasimme yhdessä joen partaalle pikku tasanteen ja laskimme ämpärit maahan.

Matkin isää, kun hän seisoj vähän aikaa vaiti ja tarkasteli vettä, seurasin hänen katsettaan ja kuvittelin, että näin saman mitä hänkin. Oli tietenkin täysin mahdotonta tietää varmasti, oliko se hyvä paikka. Vesi oli tummaa ja siellä täällä kohosi muutama kiukkuisesti heiluva kaislatukko, mutta kaikki, mikä jäi pinnan alle, oli piilossa meiltä. Emme voineet tietää mitään, mutta päätimme uskoa, niin kuin toisinaan on pakko tehdä. Sellaista kalastaminen taitaa useinkin olla.

”Kyllä, tässä on hyvä”, isä toisti ja kääntyi minuun päin, ja otin matosiiman ämpäristä ja annoin sen hänelle. Hän iski pidikkeen maahan ja kieritti siiman nopeasti auki, otti koukun käteensä ja valikoi purkista huolellisesti paksun kastemadon. Hän puri huultaan ja tarkasteli matoa taskulampun valossa, ja kun hän oli pujottanut sen, hän piteli koukkuja kasvojensa edessä, oli sylkääsevinään ja sanoi ”pthyi, pthyi” – aina kaksi kertaa – kunnes heitti sen kaarevalla liikkeellä veteen. Hän kumartui ja kokeili siimaa vähän varmistaakseen, että se oli kireällä eikä lähtisi liian kauas virran mukana.

Ne, mitä nimitimme matosiimoiksi, taisivat olla todellisuudessa jotakin muuta. Matosiimalla tarkoitetaan tavallisesti pitkäsiimaa, jossa on monia koukkuja ja siellä täällä painoja. Meidän versiomme oli alkukantaisempi. Isä valmisti siimat ottamalla ensin puupalan, jonka pään hän veisti kirveellä teräväksi. Hän leikkasi pätkän paksua nailonlankaa, neljä–viisimetrisen, ja solmi toisen pään kiinni puupalaan. Painot hän valmisti kaatamalla sulaa lyijyä teräsputkeen ja antamalla sen jähmettyä, minkä jälkeen hän sahasi putken parin senttimetrin paloiksi ja porasi paloihin reiän. Paino sidottiin lankaan muutamman kymmenen sentin kohdalle, ja langan loppupäähän laitettiin suurehko yksihaarakoukku. Puupala iskettiin maahan, ja koukku matoineen lojui joen pohjassa.

Meillä oli yleensä kymmenkunta tai tusina matosiimaa, ja syötimme ja heitimme ne veteen yksi kerrallaan, kymmenen metrin päähän toisistaan. Jyrkkää rinnettä ylös ja alas, joka kerta sama mutkikas seremonia, sama harjaantunut kädenojennus, samat eleet ja sama ”pthyi, pthyi”.

Kun viimeinen siima oli syötetty, palasimme samaa tietä, ylös ja alas rinnettä, ja tarkistimme jokaisen siiman vielä yhden kerran. Tartuimme varovasti siimaan varmistaaksemme, ettei kala ollut vielä syönyt, ja sitten seisoimme hiljaa ja kuulostelimme, annoimme vaistojemme vakuuttaa meidät siitä, että kyllä, tässä oli hyvä, tässä jotakin tapahtuisi, kun vain antaisimme sille vähän aikaa. Kun viimeinen siima oli tarkistettu, oli jo melkein pilkkopimeää, äänettömät lepakot näkyivät vain silloin, kun ne vilahtivat nopeasti kuunvalon halki, ja me kiipesimme rinnettä ylös ja istuimme takaisin autoon ja ajoimme kotiin.

En muista, että olisimme joen rannalla koskaan puhuneet muusta kuin ankeriaista ja siitä, mikä oli paras tapa kalastaa niitä. Oikeastaan en muista, että olisimme puhuneet ollenkaan.

Se voi johtua siitä, että emme tosiaankaan puhuneet. Olimmehan paikassa, jossa puhumisen tarve oli niukka, paikassa, joka päinvastoin pääsi parhaiten oikeuksiinsa hiljaisuudessa. Kuunvalon kuvajainen, suhiseva heinikko, puiden varjot, virtaavan joen yksitoikkoinen ääni ja kaiken yllä lepakot kuin liitelevät asteriskit. Siellä oli parempi pitää huoli, että sulautui osaksi kokonaisuutta.

Voi se johtua siitäkin, että muistan väärin. Muisti on petollinen, se seuloo ja valikoi. Kun etsimme tapausta

menneisyydestämme, ei ole lainkaan varmaa, että muistamme tärkeimmän tai olennaisimman, vaan me muistamme sen, mikä istuu parhaiten kuvaan. Muisti maalaa taulun, jossa yksityiskohtien on täydennettävä toisiaan. Muisti ei huoli mukaan värejä, joiden sävy riitelee taustan kanssa. Sovitaan siis, että me olimme hiljaa. Enhän minä edes tiedä, mistä me sitten olisimme puhuneet.

Asuimme parin kilometrin päässä joelta, ja kun tulimme myöhään illalla kotiin, riisuimme saappaat ja sadehousut ulkoportilla ja minä painuin saman tien pehkuihin. Nukahdin nopeasti, ja viiden jälkeen aamulla isä herätti minut taas. Hänen ei tarvinnut sanoa paljon mitään. Nousin heti sängystä ja vedin vaatteet päälle, ja vain muutaman minuutin kuluttua istuimme taas autossa.

Joen rannalla aurinko oli juuri nousemassa. Aamunkoi värjäsi taivaan alareunan tummanoranssiksi ja veden virtaus tuntui kuulostavan toisenlaiselta, kirkkaammalta ja heleämmältä, niin kuin se olisi vasta herännyt lempeästä unesta. Ympärioltamme kuului monenlaista muutakin. Mustarastas availi ääntään, ja sinisorsa laskeutui veteen hieman kömpelösti loiskahtaen. Haikara lensi äänettömästi ja vaanien joen yllä iso nokka edessään kuin kohotettu tikari.

Kävelimme kostean heinikon läpi ja talloimme taas sivuttain rinnettä alas ensimmäiselle siimalle. Isä odotti, että ehdin paikalle, sitten seisoimme hiljaa ja tarkastelimme, miten siima oli kiristynyt, yritimme nähdä merkkejä liikkeestä pinnan alla. Isä kumartui ja laski kätensä siimalle. Sitten hän suoristautui ja pudisti päätään. Hän veti siiman rantaan ja näytti koukkua minulle. Se oli

kaavittu puhtaaksi madosta, varmaankin viekkaat särjet olivat olleet asialla.

Jatkoimme seuraavalle siimalle, joka oli sek in tyhjä. Samoin kolmas. Neljännen kohdalla näimme, että siima juoksi sivulle suoraan kaislamättääseen, ja kun isä kiskoi sitä, se ei irronnut. Hän jupisi jotain epäselvää. Hän tarttui siimaan molemmin käsin ja veti vielä vähän lujempaa, mutta siima ei antanut senttiäkään periksi. Ehkä virta oli kuljettanut koukun ja painon kaislikkoon. Mutta oli myös mahdollista, että ankerias oli nielaissut koukun ja sotkeutunut siiman kanssa kasvillisuuteen ja odotti hetkeään. Jos siimaa piti kireällä kädessään, saattoi välillä tuntea pieniä liikahduksia, niin kuin se joka oli kiikissä pinnan alla, siiman toisessa päässä, olisi ikään kuin terästytynyt.

Isä nyki ja veti, puri huultaan ja kirosi neuvottomana. Hän tiesi, että tilanne saattoi päättyä vain kahdella tavalla, ja kummallakin oli häviäjänsä. Joko hän saisi ankeriaan irti ja saisi vedettyä sen luokseen, tai sitten hän kiskaisi siiman katki ja jättäisi ankeriaan makaamaan pohjaan, kaisloihin sotkeutuneena, koukku ja raskas paino uusina kahleinaan.

Tällä kertaa pelastusta ei tuntunut olevan näköpiirissä. Isä otti muutaman askeleen sivulle ja haki parempaa kulmaa, kiskoi niin lujaa, että nailon kiristyi ja venyi kuin viulun kieli. Mikään ei auttanut.

”Ei onnistu”, hän lopulta sanoi ja nykäisi kaikin voimin niin, että siima katkesi kimakasti läiskähtäen.

”Toivotaan, että se pärjää”, isä sanoi, ja jatkoimme taas ylös ja alas rinnettä.

Viidennen siiman kohdalla isä kumartui ja tunnusteli

siimaa vaivihkaa sormenpäällään. Sitten hän suoristautui ja astui sivuun. ”Hoidatko sinä tämän?” hän sanoi.

Otin siiman käteeni, vedin kevyesti ja tunsin heti voiman, joka vastasi liikkeeseen. Saman voiman, jonka isä oli tuntenut vain sormillaan. Ehdin ajatella, että tunne oli tuttu, vedin vähän kovempaa, ja kala alkoi liikkua. ”Se on ankerias”, sanoin ääneen.

Ankerias ei yritä ampaista pakoon niin kuin esimerkiksi hauki saattaa tehdä, vaan se kiemurtelee yleensä sivuttain, mikä synnyttää eräänlaisen imevän vastuksen. Se on kokoonsa nähden ällistyttävän vahva ja pienistä evistään huolimatta hyvä uimari.

Vedin siimaa rantaan niin hitaasti kuin vastarinnalle periksi antamatta pystyin, kuin pitkittääkseni hetkeä. Mutta siima oli lyhyt, eikä ankeriaalla ollut kaislamäntästä josta etsiä turvapaikkaa, joten pian olin vetänyt sen ylös vedestä ja näin kellanruskean kiiltävän vartalon, joka kiemurteli aamun valossa. Yritin tarttua ankeriasta pään takaa, mutta sitä oli melkein mahdoton saada pysymään paikoillaan. Kuin käärme se kietoutui käsivarteni ympärille ja kyynärpään yläpuolelle, ja tunsin sen vahvuuden enemmän staattisena voimana kuin liikkeenä. Jos se nyt kirpoaisi otteestani, se olisi karannut heinikon halki veteen ennen kuin ehtisin saada sitä kiinni.

Lopulta saimme koukun irti, ja isä otti ämpärin täyteen jokivettä. Pudotin ankeriaan veteen, ja kuin vanhasta tottumuksesta se lähti heti uimaan ympyrää reunaa pitkin, ja isä laski kätensä olalleni ja sanoi, että kala oli hieno. Sitten jatkoimme seuraavalle siimalle, kevyin askelin ylös ja alas rinnettä. Minä sain kantaa ämpäriä.

Aristoteles ja ankerias, joka syntyy mudasta

On olosuhteita, joissa on pakko valita, mihin haluaa uskoa. Ankerias kuuluu näihin olosuhteisiin.

Jos päättää uskoa Aristotelesta, kaikki ankeriaat syntyvät liejusta. Ne vain ilmestyvät vedenalaisesta pohjamudasta kuin tyhjistä. Niitä eivät siis suinkaan tee toiset ankeriaat, jotka lisääntyisivät tavalliseen tapaan siten, että sukupuolet yhtyisivät ja munasolu hedelmöittyisi.

Toki useimmat kalat laskevat mätimunia ja kutevat, Aristoteles kirjoitti 300-luvulla eKr. Ankerias tekee kuitenkin poikkeuksen, hän selitti. Se ei ole naaras eikä koiras. Se ei laske mätimunia eikä parittele. Ankerias ei anna elämää toiselle ankeriaalle. Elämä tulee muualta.

Aristoteles kehotti: Tarkastelepa pientä, umpinaista lammikkoa kuivuuden aikaan. Kun kaikki vesi on haihtunut ja muta ja lieju ovat kuivuneet, kovassa pohjassa ei näy minkäänlaista elämää. Yksikään olento ei voi elää siellä, kala kaikkein vähiten. Mutta kun ensimmäinen sade lankeaa ja vesi taas hiljalleen täyttää lammikon, tapahtuu jotakin ihmeellistä. Äkkiä lammikko on taas

Sykähdyttävä tarina kalasta, ihmisestä ja elämästä

Ankeriaan testamentti kertoo maailman arvoituksellisimmasta kalasta. Se on myös tarina kirjailijasta, hänen isästään ja siitä, miten ankerias yhdisti heidät.

Ankeriaan ympärille on muodostunut oma luonnon-tieteellinen mysteerinsä, niin sanottu ”ankeriaskysymys”. Ankerias on kala, josta Aristoteles, Sigmund Freud ja lukemattomat muut ovat turhaan yrittäneet ottaa selkoa. Ja joka tekee nyt kuolemaa silmiemme edessä vieden mukanaan suuren osan arvoituksestaan. *Ankeriaan testamentti* on kirja juurista, kohtalosta, elämästä ja siitä, miten sitä eletään. Sekä elämän viimeisestä haasteesta: kuoleman kohtaamisesta.

Ankeriaan testamentti on ollut menestys kotimaassaan Ruotsissa. Se voitti vuoden 2019 Tietokirjallisuuden August-palkinnon, ja se on myyty jo yli 30 maahan.

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-952-04-1067-4